

izvirni znanstveni članek
prejeto: 2008-03-19

UDK 711.47:316.334.56(497.4Koper)

VPRAŠANJE RAZVOJNEGA MODELA UNIVERZE NA PRIMORSKEM – MESTNA UNIVERZA ALI KAMPUS?

Boštjan BUGARIČ

Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, SI-6000 Koper, Garibaldijska 1
e-mail: bostjan.bugaric@zrs.upr.si

IZVLEČEK

Kako vplivajo univerzitetne vsebine na razvoj mesta in kako se mesto oblikuje na podlagi razvojnih kriterijev univerze? Vsekakor je univerza lahko eden izmed pomembnih mestnih akterjev, ki pripomore k razvoju in vzdrževanju fizične strukture mesta. Z umeščanjem univerzitetnih vsebin v mestno strukturo lahko zvišujemo kvaliteto bivanja, obenem pa pripomoremo k raznovrstnosti mestnih vsebin. Kateri razvojni model je za mestno jedro Kopra bolj primeren, je smiselno oblikovati mestno univerzo ali od mestnega jedra ločen kampus? Gre za poglobljeno vprašanje, ki ga moramo zastaviti pred začetkom načrtovanja univerzitetnih vsebin v mestu.

Ključne besede: mestna univerza, kampus, reurbanizacija, gentrifikacija, univerza, mestno jedro, mestni akterji

LA QUESTIONE DEL MODELLO DI SVILUPPO DELL'UNIVERSITÀ DEL LITORALE – UNIVERSITÀ CITTADINA O CAMPUS?

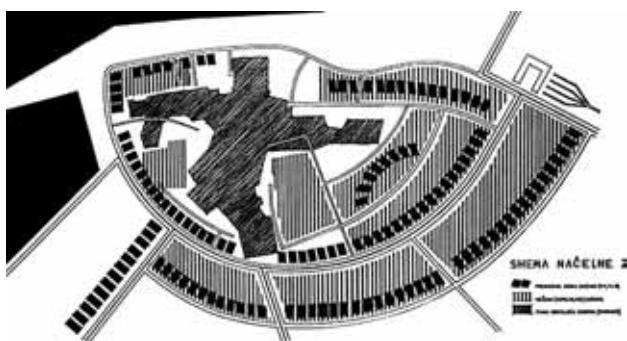
SINTESI

Come influiscono i contenuti universitari sullo sviluppo di una città e come prende forma la città sulla base dei criteri di sviluppo dell'università? L'università può essere uno dei fattori che più influiscono sullo sviluppo e il mantenimento della struttura fisica della città. Inserendo contenuti edilizi universitari nella struttura cittadina si può innalzare la qualità di vita e si contribuisce alla differenziazione dei contenuti della città. Quale modello di sviluppo è più adatto al centro di Capodistria, è meglio instaurare una sede universitaria in città o è invece preferibile un campus in periferia? Si tratta di una questione di primaria importanza che va posta prima dell'inizio della progettazione dei contenuti universitari in città.

Parole chiave: università in città, kampus, ri-urbanizzazione, quartieri residenziali, università, centro cittadino, fattori cittadini

UVOD

Slovenska obalna mesta so zaradi procesov globalizacije in probrazbe tržne ekonomije v zadnjih letih izpostavljena velikim vsebinskim in oblikovnim probrazbam. Pospešujemo razvoj komercialnih vsebin, ki nimajo vsebinskih povezav z mestnim jedrom, slednje pa postaja posledično vsebinsko izpraznjeno. Primer koprškega mestnega jedra kaže na selitev vsebin na mestno obrobje. V mestnem jedru se tako kaže pomanjkanje in neustrezna ponudba gostinskih in trgovskih vsebin. Eden izmed vzrokov je tudi v pomanjkanju kritične mase, ki bi se tovrstne ponudbe posluževala. Današnje demografsko stanje mestnega jedra zaznamuje specifična demografska struktura, v kateri dominira priseljeniško prebivalstvo. Analiza socialne strukture prebivalcev stanovanjske arhitekture mestnega jedra¹ pokaže, da prevladujejo srednji in nižji družbeni sloji. Zaradi ekonomske nezmožnosti uporabnikov je stanovanjska arhitektura repušena propadu. Glede na specifično družbeno stanje mestnega jedra Kopra lahko predpostavljamo, da predstavlja možnost prenove propadajočih stanovanjskih objektov samo naselitev uporabnikov, ki s seboj prinašajo kapital za prenovo. Do določene stopnje je to mogoče doseči z naselitvijo študentske populacije v mestno jedro, kar v začetni fazi razvoja univerze pripomore k prenovi tega območja. Študentska populacija predstavlja tisto kritično maso, ki s povečanim povpraševanjem po določenih ponudbah vpliva tudi na razvoj drugih vsebin v mestu. S pomladitvijo demografske strukture, ki jo v mestnem jedru Kopra sestavljajo večinoma starejši prebivalci, se lahko oblikuje več aktivnih mestnih prizorišč.

Sl. 1: Predlog asanacije mestnega jedra Koper s shemo načelne zazidave (Guček, 2000).

Fig. 1: Proposal for rehabilitation of the city centre of Koper with a principle building scheme (Guček, 2000).

Kaj predstavlja univerza za mesto? Kot institucija združuje profesorje, študente in raziskovalce različnih znanstvenih področij. Z razvijanjem interdisciplinarnega izobraževalnega programa pa predstavlja sodobna univerza temelj za razvoj gospodarskega, družbenega in kulturnega življenja v mestu. V prvi vrsti je pomemben akter, ki pripomore k razvoju in vzdrževanju fizične strukture mesta. Z umeščanjem univerzitetnih vsebin v mestne predele se zvišuje kvaliteta bivanja in se pripomore k zviševanju ponudbe mestnih vsebin. S spremembami v mestni regulativi in z uravnavanjem razvoja mesta so univerzitetne vsebine ključni dejavnik socialnega razvoja mesta. Univerza potrebuje za svoj obstoj in razvoj ustrezne prostorske kapacitete. Načrtovanje univerze je, ob upoštevanju problematike mestnega razvoja, pomemben dejavnik, ki pripomore k usmerjanju prostorskega razvoja, vsebine univerze pa razvijajo podlago za enakopravnejši socialni razvoj mesta. Organizacija in vsebina univerze ter njeno povezovanje z družbenim in kulturnim okoljem tako pripomorejo k prenosu znanja v mestu. Prizorišča univerze lahko v mestu ustvarijo podlago za razvoj številnih drugih družbenih vsebin. Kako dejavnik bližine vpliva na razvoj družbenih vsebin v mestu, bo predstavljeno v nadaljevanju prispevka. Na podlagi argumentov in analize raziskave² bo v prispevku odgovorjeno na vprašanje umestitve univerze v mestno jedro ali izven njega.

VSEBINSKA IN OBLIKOVNA RAZVOJNA IZHODIŠČA MESTA KOPER

Skozi preteklo zgodovino je bil Koper, predvsem zaradi svoje strateške otoške pozicije, pomembno pomorsko in upravno središče Istre. Obliko otoka je mestno jedro obdržalo do začetka 20. stoletja, ko so začeli zasipavati plitvino med otokom in kopnim za razvoj poslovnega predela (Bernik, 1968). V obdobju funkcionalizma so bili načrtovani drastični posegi v historičnem jedru, ki pa niso bili izvedeni v celoti. Predvideno je bilo rušenje stanovanjske zazidave na obodu in izgradnja stanovanjskih nebotičnikov za bivalne potrebe delavske populacije.

Projekt prenove se je v mestnem jedru Kopra začel leta 1956 s prvo inventarizacijo objektov konzervatorja Smoleta. Skoraj deset let kasneje, leta 1964, je bil izdelan nov predlog za asanacijo starega mestnega jedra Kopra. Arhitekturno-urbanistični predlog asanacije ni upošteval pogojev spomeniškega varstva, saj je predvideval rušenje velikega števila objektov v mestnem jedru ne glede na njihovo spomeniško vrednost. Glavna ideja, ki je upravičevala posege, je upoštevala potrebe novega, modernega mesta. Arhitekti so stare objekte

1 Več o tem glej Guček, 2000.

2 Več o tem glej Bugarič, 2006.

označili kot neprimerne za potrebe novih mestnih vsebin. Nestrinjanje s strani Zavoda za spomeniško varstvo SRS se je izrazilo v izdelavi spomeniškovarstvenega elaborata inventarizacije in kategorizacije kulturnih spomenikov³ v mestnem jedru Kopra. Inventariziran je bil stavbni fond mestnega jedra s topografsko obdelavo pomembnih spomenikov in najpomembnejših mestnih ambientov. Elaborat je obdelal območje historičnega mestnega jedra Kopra in takrat še nastajajoče spalno naselje Smedela. Šele v začetku osemdestih let pa je bilo naselbinsko območje Koper z zakonom o naravni in kulturni dediščini z odlokom razglašeno za urbanistični spomenik (Guček, 2000).

Zaradi preseljevanja prvotnih prebivalcev Kopra je postala struktura prebivalcev v mestnem jedru enolična in manj zahtevna glede kulturnih, športnih in izobraževalnih vsebin. To je bil povod za opuščanje vsebinske raznolikosti mestnega jedra. V demografski strukturi mestnega jedra prevladujejo starejši, socialno in ekonomsko šibki prebivalci. Do takšnega stanja je privedel migracijski proces, ki se je začel po drugi svetovni vojni. Takrat so se avtohtoni italijanski prebivalci iz mestnega jedra Kopra izselili v Italijo. Zaradi hitrega razvoja Luke Koper se je povečala potreba po novi delovni sili. V mestno jedro so se priseljevali predvsem delavci iz republik bivše SFRJ. Po ugotovitvah Mlinarja (1998) je delež priseljencev po drugi svetovni vojni znašal 54 odstotkov. Za mestno jedro se je predvidelo nove nastanitvene možnosti, po Mlinarju (1998) načrtovane na podlagi potreb in standardov za samskega delavca. Primer takšne gradnje predstavlja bivši Tomosov blok na Nazorjevem trgu.

Trenutno stanje in podoba mestnega jedra kaže na neuravnoteženo delovanje mestnih akterjev. V Kopru se srečujeta med seboj nezdružljiva sistema – mestno jedro in industrijsko območje pristanišča. Luka Koper predstavlja pomemben generator ekonomskega razvoja mesta, ki pa z mestom nima nobene vsebinske povezave. Zaradi velikosti območja in izpostavljene infrastrukture je pristanišče zelo opazno. Samo mestno jedro se nahaja v slabem stanju, saj se kaže pomanjkanje družbenih vsebin, odpira se vprašanje lastništva objektov, zaradi česar je dokumentacija o objektih neurejena, objekti pa slabo vzdrževani in prazni. Delež stanovalcev mestnega jedra je nizek, saj so objekti zaradi svoje dotrajanosti komaj primerni za bivanje. Zaradi tega so se na območju Markovca, Smedele, Olma in Šalare začela razvijati spalna naselja. Žusterna poleg bivalnih vsebin razvija tudi turistično ponudbo, kar ji omogoča lega ob prometni obalni cesti Koper–Izola. Ob hitri cesti Bivje–

Žusterna se pospešeno razvija industrijsko območje. Tako se ob območju obcestnega industrijskega dela razvija športno-rekreacijski predel Bonifike, na robu naravnega rezervata Škocjanskega zatoka pa raste območje nakupovalnih centrov, ki si deli parkirišče z mestnimi zapori.

RAZVOJNI KONCEPTI REURBANIZACIJE

Mestno jedro Kopra se razvija po interesu kapitala in ne po prostorskih razvojnih strategijah. Prostorski plan ne ureja razmerij med interesi gospodarskih akterjev in potrebami posameznikov ali marginalnih skupin. Vse bolj se odpirajo možnosti kapitalu, ki prevzema nadzor nad urbanim planiranjem. V prvi vrsti se to dogaja zaradi nepovezanega delovanja koprskih akterjev (ne eni strani je občinska uprava, na drugi pa predstavniki gospodarstva in velikih podjetij). Akterji civilne družbe so brez možnosti odločanja glede prostorske problematike.

Vplivi štirih različnih konceptov reurbanizacije mestnega jedra Kopra so analizirani v tabeli 1. Gentrifikacija prinaša v prostor novo demografsko strukturo, kar je v primeru Kopra pozitiven element. Kot ugotavlja Hočevar (1998), velja na primeru Kopra razvijati koncept mehke gentrifikacije. Umestitev univerzitetnih vsebin pritegne študentsko populacijo. Univerzitetne vsebine vplivajo na razvoj nove podobe mestnega jedra, saj lahko v mesto pripeljejo dodatno razvojno infrastrukturo.

Koncept konzervacije je lahko kot prevladujoč izjemno negativen, saj spodbuja pretirano muzealizacijo mestnega jedra. Spomeniška služba za ohranjanje srednjeveškega mesta predpisuje kvalitetne standarde, ki so primerni za višje socialne sloje. Šibkejšim socialnim slojem ni omogočeno javno odločanje, njihove potrebe so popolnoma zanemarjene, zato ostajajo v depriviligiranem položaju.

Turistifikacija je značilna za slovenska mediteranska mesta, kjer so prostorske danosti izkoriščene za turistične namene. Problem se pojavi, ko postanejo turistične vsebine najpomembnejša panoga v mestu, kar s seboj prinaša negativne dejavnike, kot so izguba identitete zaradi pomanjkanja deleža avtohtonih prebivalcev, problem razvoja prometne infrastrukture in onesnaženje okolja.

Zadnji koncept prenove, ki spreminja namembnost območja, je koncept sitizacije. V Kopru se že kažejo negativne posledice spreminjanja mesta v poslovni center. Mesto je aktivno le v času delovanja poslovnega centra, potrebe po dodatnih vsebinah pa se ne izrazijo.

3 t so leta 1967 pripravili dr. Curk, dr. Komelj, dr. Sedej, Šumi in dr. Zadnikar.

Tabela 1: Vplivi različnih konceptov prenove na razvoj Kopra.**Table 1: Effects of different rebuilding concepts on the development of Koper.**

KONCEPT	VPLIV NA MESTNO JEDRO KOPRA
GENTRIFIKACIJA	Prihod študentske populacije je pozitiven za razvoj novih vsebin v mestu.
KONZERVACIJA	Spomeniško zaščiteni objekti propadajo zaradi neustrezne umestitve vsebin (Servitski samostan, Borilnica, palača De Belli...).
TURISTIFIKACIJA	Pomembno je poiskati točko, do katere ta koncept zvišuje kvaliteto življenja v mestu. V Kopru se manifestira skozi komercialne prireditve tipa Rumena noč, ki razvoj mestnega jedra degradirajo na prostorskem nivoju.
SITIZACIJA	Poslovna dejavnost je za mestno jedro Kopra neprimerna.

Za usklajeno medsebojno delovanje vseh akterjev je potreben njihov medsebojen dialog. Dosedanje delovanje je bilo usmerjeno oportunistično, na podlagi trenutnega stanja ga je oblikovala politična oblast (Bugarič, 2004b). Stroka lahko z združevanjem posameznih interesov pripomore k hitrejši in boljši obnovi mesta. Oblikovati se mora strokovni organ, v katerem se na podlagi interesov vključuje predstavnike gospodarstva, nevladnih organizacij in družbenih institucij. Vzroki za

Sl. 2: Pogled iz nakupovalnega centra Supernova na mestne zapore (foto: D. Grögl, 2004).**Fig. 2: View of the city prison from the Supernova shopping centre (photo: D. Grögl, 2004).**

neenakomeren razvoj Kopra so neobveščeno lokalne oblasti o dogajanju, pomanjkanje javnih razgrnitev in nenaden vdor tujega kapitala. Ekonomske potrebe velikih akterjev se ne skladajo z zasebnimi interesi prebivalcev Kopra. Prihaja do neusklajenih izvajanj planskih zakonov. Kot primer tovrstnega delovanja lahko opišemo širjenje mesta potrošnje v zaščiteni območje Škocjanskega naravnega rezervata.

UNIVERZA IN MESTO

Razvoj univerze v mestu lahko v osnovi razdelimo na dva koncepta; prvi se je razvil v evropskem, drugi pa v ameriškem prostoru. Koncepta se izrazito razlikujeta po zasnovi prostorske ureditve: evropski zagovarja razvoj univerze v tesni povezavi z mestom, ameriški pa sistem, ki se razvija avtonomno, fizično ločen od mesta. Danes se zaradi hiperprodukcije znanja in večanja števila uporabnikov univerzitetnih vsebin evropski koncept mestne univerze sooča s problemom prostorske širitve svojih vsebin.

Kaj je pomenila univerza v preteklosti? Tradicija razvoja evropske univerze sega v srednjeveško obdobje. Prve univerze so se razvijale v povezavi z delovanjem cerkve in svojega znanja niso namenile vsakomur. Le redki, premožnejši izbranci so si lahko kot statusni simbol privoščili boljšo izobrazbo in študij na univerzi. Razvoj univerze je najprej pomenil razvoj hermetičnih jeder znanja, kjer so bile vse informacije skrbno varovane med zidovi institucije. Prva in najstarejša univerza je bila ustanovljena leta 1088 v Bologni. Mesto je s pomočjo univerze trikrat povečalo svoj obseg in v obdobju med letoma 1055 in 1070 dobilo novo obzidje. Kako pomemben akter je bila univerza v mestu, kaže dejstvo, da je dobila v svoje varstvo kodeks Justinijanovih pandekt iz Ravene (Benevolo, 2004). Univerze, urejene po italijanskem vzoru, so se začele v 14. stoletju razvijati tudi v srednji Evropi. Univerza je na nek način prevzela cerkveno vlogo združevanja ljudi. Skozi zgodovino je svojo organizacijo vse bolj opirala na mesto. V srednjem veku se je razvijal tip mestne univerze, ki se je obdržal tudi skozi renesanso. Šele v 17. stoletju je Amerika prevzela vodilno vlogo v razširjanju in razvoju univerz (Harvard, 1677), ki so sprva temeljile na evropskih vzorih. V ameriškem mestu 19. stoletja se je univerza od mesta izolirala in oblikovala na dislociranih enotah izven mestnega jedra.

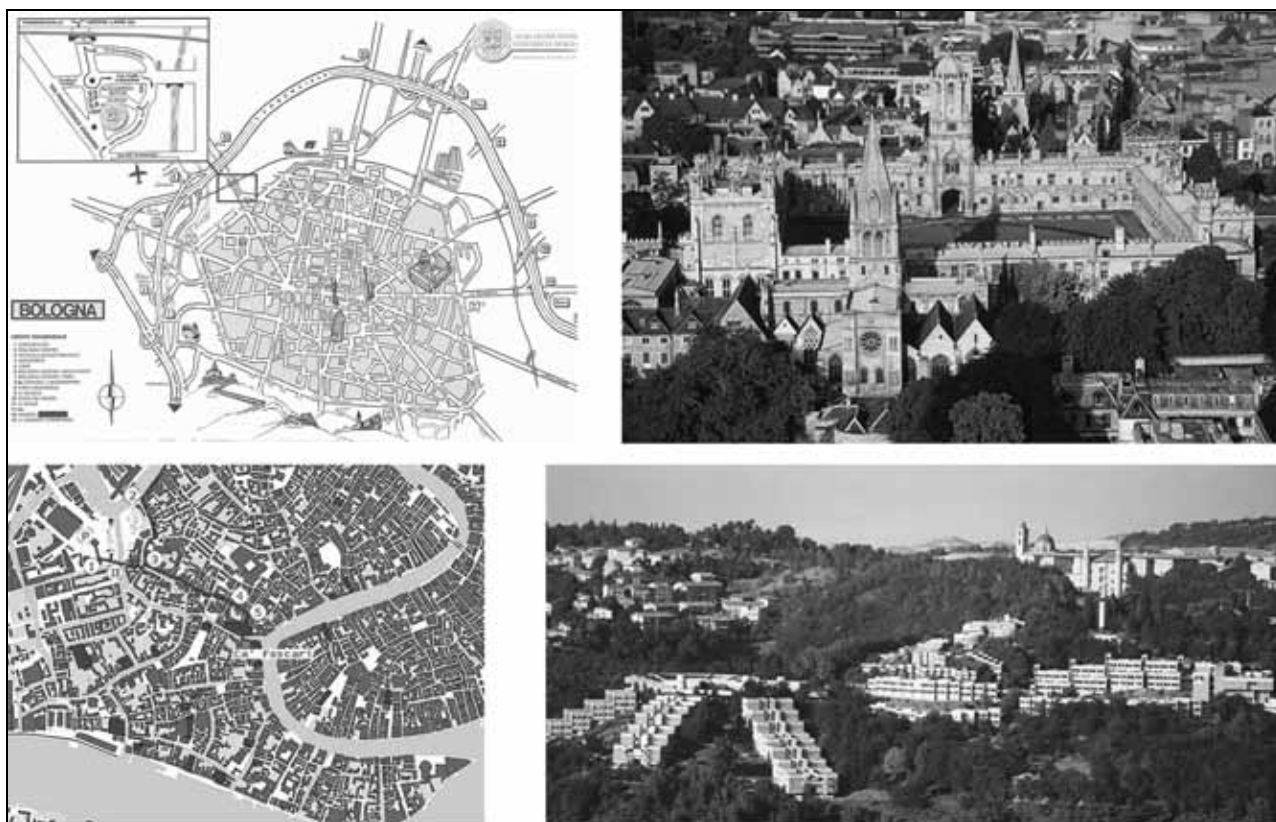
Namen sodobne univerze ni samo izobraževanje. Z vidika mesta je njena poglobljena funkcija v povezovanju z mestom in prispevek k boljši kvaliteti življenja v urbani sredini. Univerza ponuja nova delovna mesta, popestritev socialne strukture in možnost prenove degradiranih objektov v mestu.

Povezovanje univerze z mestnimi vsebinami – mestna univerza

Najstarejši in najznačilnejši model evropske univerze je mestna univerza. Njena umeščenost v mestno jedro zahteva tesno povezanost s socialnim, kulturnim in prostorskim ustrojem mesta. Zasnovana je v prepletu z mestom, s katerim deli simbolne in fizične kvalitete. Model mestne univerze omogoča umeščanje vsebin v opuščene objekte mestnega jedra. Z vnosom univerzitetnih vsebin se vlaga v prenovu objektov, hkrati pa se spodbuja razvoj drugih družbenih vsebin, potrebnih za razvoj mesta. Za študentsko populacijo se razvija bivalni, študijski in rekreacijski prostor, ki je integriran z vsebinami mesta in omogoča večji stik študentov z realnimi življenjem mesta. Študenti so v mestu soočeni z realnimi problemi vsakdana. Na podlagi teh dejavnikov

lahko pričakujemo večjo poselitev mestnega jedra, v katerem se oblikuje nova ponudba kulturnih, družabnih in športnih vsebin. Pomemben dejavnik razvoja mestnega jedra predstavlja dvig ravni bivalne kulture in pomladitev demografske strukture mestnega prebivalstva na račun študentov.

Primeri razvoja mestnih univerz so različni. Univerza v Bologni ima dolgo zgodovino, skozi katero se je razvil preplet univerzitetnih vsebin z mestom. Predstavlja dober primer integracije univerzitetnih vsebin z mestom, kjer se institucija nadgrajuje z vsebinami znotraj mestnega jedra. V Parizu se je z oblikovanjem naravnostnega mestnega kampusa izoblikovala močna in jasna univerzitetna struktura. Zaradi fizične oblike mesta je razvoj univerze v Benetkah sledil razvoju mesta. Dunajski primer kaže na sočasen razvoj mesta in univerze z mnogimi uspešnimi revitalizacijami objektov za po-

Sl. 3: Nekateri primeri mestnih univerz, kjer se vsebine medsebojno povezujejo: umeščenost univerze v mestno jedro Bologne, preplet mesta in univerze v Benetkah, nadgrajevanje in povezovanje starega mesta Urbina z univerzo, umeščenost univerze v srednjeveško strukturo mesta v Oxfordu (Università di Bologna, 2008; Università italiane, 2008; Università di Urbino, 2008; Oxford University, 2008).

Fig. 3: A few examples of city universities with integrated contents: position of the university in the Bologna city centre, intertwinement of the city and the university in Venice, connecting and upgrading the old town of Urbino with the university, position of the university in the medieval city structure in Oxford (Università di Bologna, 2008; Università italiane, 2008; Università di Urbino, 2008; Oxford University, 2008).

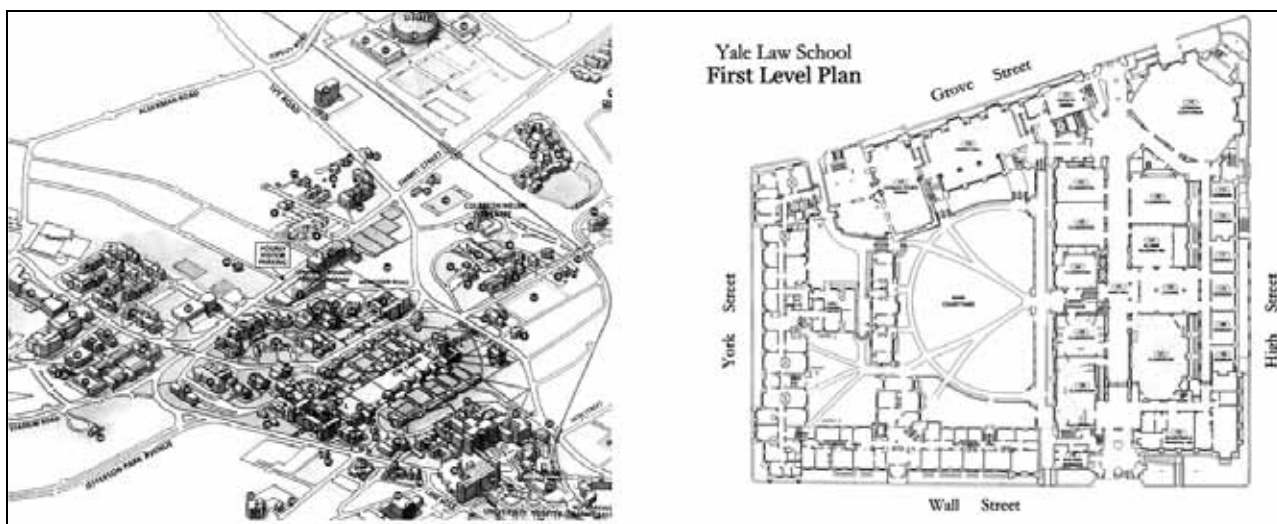
trebe univerze. Razvoj univerze v Urbinu poteka znotraj obzidja srednjeveškega mesta. V preurejene palače in samostane so umeščene univerzitetne vsebine. Skozi primer Urbina se kaže, kako lahko načrtovalec (Giancarlo de Carlo) oblikuje dobro komunikacijo med renesančno in moderno arhitekturo. Mestne univerze v Angliji (Oxford in Cambridge) tvorijo prepoznavno podobo zaradi svoje fizične umestitve in posledične povezave univerzitetnih vsebin in mesta. Primera pravih univerzitetnih mest sta Strasburg in Gradec, kjer so se znotraj mestnega jedra izoblikovale univerzitetne zgoštevke, ki tvorijo univerzitetno in kulturno središče (Zupančič Strojjan, 1995).

Razvoj kampusa na mestnem obrobju

Drugi, izvorno severnoameriški razvojni model univerze, predstavlja kampus. Ta model temelji na razvoju dislociranega, od mesta ločenega območja, medtem ko evropski prevzema model mestne univerze. Spričo amerikanizacije evropskega prostora, ki brez zadržkov prevzema severnoameriške sisteme organizacije prostora in družbe, tudi v Evropi pospešujejo razvoj kampusov. Zupančič-Strojjan (1998) označi kampus kot avtonomen in samozadosten univerzitetni organizem, ki obsega vsebine univerze na zaključenem delu obsežnega zemljišča. Vse dejavnosti služijo izključno univerzi. Organizem kampusa je fleksibilen, saj omogoča obsežne širitve z novogradnjami. Samozadostnost kampusa povzroča izoliranost od preostalega mesta. Študenti, nastanjeni v kampusih, ki so navadno locirani v predmestjih, nimajo pravega stika z življenjem, ki poteka v mestu.

Oblikovno in funkcijsko se kampus, ki se je razvijal v ameriškem prostoru, razlikuje od evropskega. Današnji razvoj kampusa v Evropi reciklira ameriške koncepte univerze, ki so bili prevzeti iz Evrope in so se tam prilagodili drugačnemu okolju. Podobno kot mesta potrošnje se kampus razvija na območjih izven mestnega jedra. Ustvarja se izolirana enota univerze, ki se z mestom ne more povezati. Razvoj univerzitetnega kampusa izven mestnega jedra povzroča veliko razpršenost vsebin, kar ne pripomore k družbeni revitalizaciji. Ob primerni zasnovi lahko univerza poveže svoje delovanje z delovanjem mesta in ustvari prenos znanja in kulturnega dogajanja na mesto. Problemi, ki jih ustvarja umeten sistem kampusa, so socialne narave, saj je študentska populacija, ki živi izven mesta, oropana kulturne raznovrstnosti mesta. Kampus se lahko s pomočjo sodobne tehnologije sicer informacijsko povezuje, a to ne more nadomestiti socialnih stikov in komunikacije. V evropskem prostoru se zanemarljivo dejstvo, da je koncept kampusa primeren v prostoru velikih metropol, kjer prevladuje drugačna percepcija prostora. Gre za prostor brez lastne tradicije, kjer se kaže veliko pomanjkanje centralnosti in s tem tudi mestnih centrov.

Na različnih primerih razvoja ameriških kampusov so opazne razlike v organizaciji ameriškega in evropskega prostora. O tem govorijo primeri Harvarda, Princetona, Virginie in Columbijе. Harvardski kampus se nahaja izven mesta in ima povsem neodvisno infrastrukturo. Princeton je zasnovan v obliki akademske vasi, ki se je razrastle ob majhnem zaselku in razvil izoliran sistem izobraževanja in življenja. Dovršena ureditev skupnosti je značilna za primer Virginie, kjer se je izven

Sl. 4: Sistem kampusa je samostojna enota, ki funkcionira povsem samostojno, saj ima vso potrebno infrastrukturo. Primeri kampusov Yale, Virginia (Yale, 2008; TMS, 2008).

Fig. 4: The campus system is an autonomous unit functioning completely independently for it has all the necessary infrastructure. Examples of campuses Yale, Virginia (Yale, 2008; TMS, 2008).

mesta razvila nova univerza z jasno zasnovano hierarhijo funkcij in fizično poudarjeno lokacijo objekta knjižnice. Največja vzporednost z evropskim modelom mestne univerze je opazna na primeru Columbije, ki se je razvila v samem centru New Yorka. Kampus ostaja avtonomna celota, vendar se zgoščena vsebina povezuje z mestom (Zupančič Strojan, 1995).

Potrditev predpostavke, da je umeščanje univerzitetnih vsebin na mestno obrobje za mesto negativno, kaže tudi primer bežigradskega kampusa v Ljubljani. Kampus se v Bežigradu organizira kot samostojna in samozadostna celota, ki vsebuje izobraževalne vsebine, študentsko nastanitev in obštudijske programe. Na lokaciji so za študentsko populacijo zagotovljeni bivalni pogoji ter možnosti zadovoljevanja športnih, kulturnih in drugih aktivnosti znotraj zaprtega sistema. Tamkajšnji del študentske populacije je s tem izoliran od vsebin mestnega jedra in nima potrebe po stiku z drugimi univerzitetnimi vsebinami, ki se nahajajo v mestnem jedru (NUK, rektorat idr.). Zaradi tega ponudba aktivnosti v mestnem jedru ni polno izkoriščena, kar lahko vodi v njen razkroj.

ORGANIZACIJA UNIVERZ V SLOVENIJI

Prostorsko se je ljubljanska univerza na podlagi Ravnikarjeve vizije razvijala po modelu mestne univerze, ki se naslanja na linearni model rasti univerze. Univerzitetne vsebine so danes razdeljene na štiri območja mesta: Center, Vič, Zaloška cesta in Bežigrad (Ravnikar, 1973). Posledice umestitve univerzitetnih vsebin v mestno jedro ali njegovo bližino so se glede razvoja mesta izkazale kot izrazito pozitivne. Študentska populacija pripomore k ohranjanju uporabe vsebin v mestnem jedru. Na primeru Maribora in Ljubljane se kaže, da predstavljajo univerzitetne vsebine pozitiven dejavnik za razvoj mesta. Z univerzo se odpirajo nova delovna mesta tako na univerzitetnih institucijah kot tudi v okviru dodatnih dejavnosti, ki jih univerza zahteva (gostinske, nastanitvene, turistične). Tudi v Mariboru so se z univerzo odprle nove možnosti zaposlovanja v izobraževalnem sektorju. Mestno jedro Maribora tudi s pomočjo univerzitetnih vsebin vzdržuje svoje socialne aktivnosti.

Razvoj izobraževalnih vsebin v mestnem jedru Kopra je prikazan na spodnji shemi. Začetek razvoja univerzitetnih izobraževalnih dejavnosti v koprskem mestnem jedru predstavlja območje, ki obsega pretežno severozahodni del mesta. Nove lokacije programa Univerze na Primorskem so se s tega območja začele širiti proti glavnemu Titovemu trgu in po Kidričevi ulici do vzhodne obale ob mestnem jedru. Za širitev univerzitetnih

Shema 1: Razvoj izobraževalnih vsebin v mestnem jedru Kopra pred Univerzo in možnosti širitve.

Diagram 1: Development of educational contents in the city core of Koper before the University and the possibilities of expansion.

vsebin so predvidene nove lokacije ob Kidričevi in Cankarjevi ulici ter na prvem pomolu Luke Koper. Na južnem delu mestnega jedra prevladuje gosta stanovanjska zazidava, zato predvidevajo širitev univerzitetnega območja proti severnemu robu mestnega jedra. V skladu z novo namembnostjo lahko za potrebe univerze preuredijo tudi objekte na območju prvega pomola Luke Koper. S takšnim posegom lahko na severnem delu mestnega jedra ponovno vzpostavijo komunikacijo z morjem, ki jo danes onemogoča pristaniška dejavnost.

UMESTITEV UNIVERZITETNIH VSEBIN V MESTNO JEDRO KOPRA

Analiza uporabnikovih potreb

Z umeščanjem univerzitetnih vsebin v mestno jedro Kopra se lahko oblikuje mestna univerza, ki v mestno jedro vnaša študijske dejavnosti in dodatne družbene vsebine. Spodbujanje razvoja samozadostnega kampusa na mestnem obrobju vodi k oblikovanju posebne, od mesta izolirane, skupnosti študentov, ki zaradi oddaljenosti nimajo stika z življenjem v mestnem jedru. Na podlagi raziskave⁴ bo v nadaljevanju analiziran vpliv oddaljenosti nastanitve študentov na razvoj vsebin v

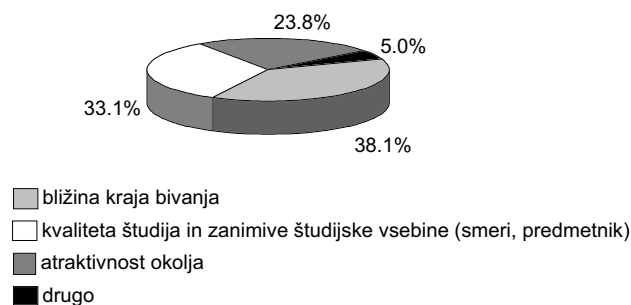
4 V obdobju od 5. decembra do 12. decembra 2005 je bila izvedena javnomnenjska anketa med študentsko populacijo treh fakultet Univerze na Primorskem. Na vprašalnik, ki se nahaja v prilogah, so odgovarjali študenti Fakultete za humanistične študije, Fakultete za management in Pedagoške fakultete. Več glej Bugarič, 2006.

mestnem jedru Kopra. Osnovni cilj raziskave je bil ugotoviti, kako oddaljenost nastanitve študentov vpliva na razvoj in uporabo družbenih vsebin v mestnem jedru Kopra,⁵ in s tem definirati smiselnost umeščanja univerzitetnih vsebin.

Na izbiro študija na Univerzi na Primorskem vplivajo predvsem trije dejavniki: bližina kraja študija, kvaliteta študijskih vsebin in atraktivnost okolja. Sorazmerno visok delež anketiranih (38,1%) je izbral študij na Univerzi na Primorskem zaradi bližine kraja študija. 33,1 odstotka anketiranih je kot vzrok za izbiro študija na Univerzi na Primorskem označilo kvaliteto študija in zanimive študijske vsebine. Z vzpostavitev novih programov študija na Fakulteti za humanistične študije pa se vse več anketiranih odloča za študij na Univerzi na Primorskem zaradi kvalitete študija in zanimivih študijskih vsebin. Obmorska lega Univerze na Primorskem je tretji pomemben dejavnik, saj atraktivnost okolja vsekakor vpliva na odločitev pri izbiri kraja študija. V kategoriji drugo (5%) prevladuje vpis na Pedagoško fakulteto Univerze na Primorskem kot posledica premajhnega števila točk za vpis na Pedagoško fakulteto v Ljubljani.

Graf 1: Najpomembnejši razlog za študij na Univerzi na Primorskem.

Graph 1: The most important reason for studying at the University of Primorska.

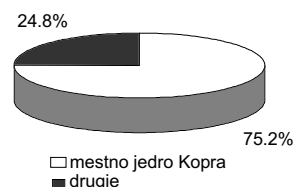

Zaradi vpliva opisanih dejavnikov pri izbiri študija na Univerzi na Primorskem kaže pričakovati, da se bo povpraševanje po nastanitvi študentov v mestnem jedru Kopra v prihodnosti večalo. Danes več študentov najema stanovanje pri zasebnikih, kot jih živi v študentskem domu, kjer so nastanjeni tudi dijaki. V primeru, da bi se v mestnem jedru Kopra povečala ponudba najemniških stanovanj, ki nudijo kvalitetne pogoje bivanja, bi se za najem stanovanja v mestnem jedru odločila velika ve-

čina anketiranih.

Graf 2: Kje bi raje živel, če bi imel možnost izbire za nastanitev?

Graph 2: Given the choice, where would you rather live?

Z izgradnjo ustrezno zasnovanega študentskega doma bi se povečale možnosti za študentsko nastanitev. Večina anketiranih meni, da je za študentski dom najprimernejše mesto Koper, najbrž zaradi dejstva, da se v mestnem jedru Kopra pospešeno razvija večina vsebin univerze.

Tabela 2: Povprečna ocena primernosti umestitve študentskega doma v posamezno mesto na Obali.

Table 2: Average assessment mark of the suitability of placing the student residence into individual cities along the Slovenian Littoral.

LOKACIJA	POVPREČNA OCENA
Koper	4,73
Izola	3,32
Piran	2,53
Portorož	3,49

Družbene vsebine mestnega jedra Kopra so na trenutni stopnji razvoja še precej neizoblikovane. V mestnem jedru se nahaja veliko število javnih prostorov brez ustreznih vsebin, ki postopoma propadajo. Zaradi pomanjkanja interesa investitorjev ostaja mestno jedro izpraznjeno, prepoznavnost določenih prireditev pa ni dovolj visoka, do bi uporabnike motivirala k večji stopnji udeleževanja. Anketirani študenti se najpogosteje udeležujejo zabavnih prireditev/dogodkov, drugih prireditev/dogodkov (kulturnih, športnih, izobraževalnih) pa občutno manj študentov. Vzajemna odvisnost odgovorov kaže, da anketirani ne prepoznajo razlik med temi dejavnostmi, kar je najverjetneje posledica neizrazite ponudbe različnih dejavnosti. Mogoče je pomemben de-

5 Vzorec anketirancev je bil izbran namerno in vključuje populacijo študentov od prvega do četrtega letnika, vpisanih na fakultete, ki se nahajajo v samem mestnem jedru Kopra. Vzorec sestavlja 198 študentov, od tega 71 študentov Fakultete za humanistične študije, 68 študentov Fakultete za management in 59 študentov Pedagoške fakultete. Rezultati ankete odražajo mnenje študentske populacije, ki ima med študijem neposreden stik z vsebinami mestnega jedra Kopra.

javniki neprepoznavnosti razlik med dogodki/prireditvami tudi v neprepoznavnost objektov v mestnem jedru Kopra, ki te dejavnosti ponujajo. Druga verjetna razlaga pa je, da zaradi premalo poudarjene mestne prizoriščnosti anketirani prepoznavajo dogodke/prireditve le v okviru ponudbe univerze in posameznih fakultet, ne pa v okviru celotnega mestnega dogajanja.

Tabela 3: Povprečna ocena obiskanosti prireditve/dogodkov v mestnem jedru Kopra.

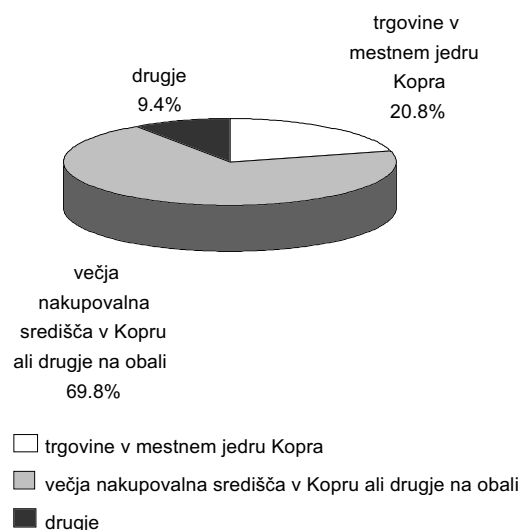
Table 3: Average assessment mark of attendance at events in the city centre of Koper.

TIP PRIREDITVE/DOGODKA	POVPREČNA OCENA
Kulturne	2,46
Športne	2,54
Izobraževalne	2,81
Zabavne	3,58

Trgovska dejavnost se iz mestnega jedra seli v nakupovalna središča na obrobju mesta. Na teh lokacijah nakupuje največ anketiranih, kar pojasni, zakaj trgovske vsebine v mestnem jedru propadajo. Glede na kraj bivanja razberemo, da anketirani, ki živijo v mestnem jedru Kopra, tam tudi nakupujejo. Anketirani, ki živijo izven mestnega jedra Kopra, nakupujejo v nakupovalnih središčih.

Razen bližine na to vpliva tudi raznolikost ponudbe, lažja dostopnost, možnost parkiranja ter večja vsebinska zgoščenost različnih aktivnosti. Verjetno je, da bi se z

Graf 3: Lokacija najpogostejšega nakupovanja.
Graph 3: Most frequent shopping location.

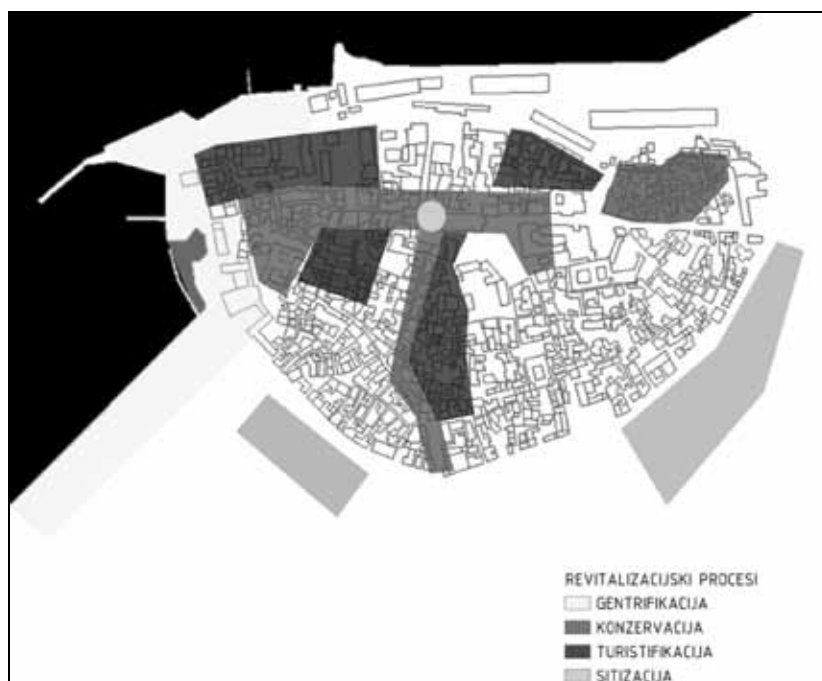

večjim številom uporabnikov mestnega jedra Kopra in izboljšanjem trgovske ponudbe povečala uporaba trgovskih vsebin v mestnem jedru. Oddaljenost bivanja v veliki meri vpliva na razvoj in uporabo družbenih vsebin v mestnem jedru Kopra. Prebivalci, ki ne živijo v mestnem jedru, njegove vsebine tudi manj uporabljajo. Tako bi umestitev kampusa izven mestnega jedra zaradi večje razdalje vplivala na stopnjo obiskanosti in razvoj dogajanja v mestnem jedru. V primeru izgradnje kampusa izven mestnega jedra lahko objekti v mestnem jedru zaradi večje oddaljenosti od uporabnikov ostanejo neizkoriščeni. Rezultati raziskave se v veliki meri skladajo s hipotezo, da zaradi oddaljenosti kampusa od mestnega jedra slabijo njune vzajemne vsebinske povezave.

Univerza kot generator prenove mestnega jedra

Z uporabo konceptov gentrifikacije, konzervacije, turistifikacije in sitizacije se rešuje demografska, vsebinska in fizična problematika opuščanih mestnih predelov. Univerza ima v tem kontekstu pomembno vlogo, saj s svojimi vsebinami predstavlja povezovalni člen med navedenimi koncepti prenove. Univerza je pomemben generator razvoja, ki spodbuja delovanje različnih akterjev prenove. Umestitev univerze v mestno jedro prinaša v prostor možnosti vsebinske in fizične prenove. Kako razvoj univerze vpliva na razvoj mesta Koper in kako udejanja koncepte prenove, si pogledjmo v nadaljevanju.

Gentrifikacija, vzporedna razvoju univerze v mestnem jedru Kopra, ne predstavlja spremembe družbene strukture prebivalcev glede na socialni sloj, temveč gre predvsem za pomladitev obstoječe demografske strukture, sestavljene pretežno iz starejše populacije, s priseljevanjem aktivne študentske populacije. S povečevanjem števila študentov, ki bivajo v mestnem jedru, se pripomore k zniževanju stopnje fizične degradacije stanovanjske arhitekture. Najemniki (študenti) namreč zahtevajo visok bivalni standard, ki ga lahko najemodajalci omogočijo le z ustrezno prenovo stanovanj. Z gentrifikacijo je smiselno posegati predvsem v dve večji območji, in sicer območje Bošadrage, nekdanjega ribiškega območja na severnem delu mestnega jedra, ter območje stanovanjskega tkiva, ki poteka ob Čevljarski ulici do Mude in Velikih vrat na južnem delu mestnega jedra. Ob Kidričevi, bodoči glavni univerzitetni ulici, lahko predvidimo naselitev študentske populacije predvsem na območju ob Servitskem samostanu ter na območju sedanjega dijaškega doma. Lokacija novega študentskega doma lahko predvidimo na območju prvega pomola pristanišča, ki predstavlja najbolj primerno območje za gradnjo potrebne infrastrukture. Nastanitev študentske populacije je smiselno spodbujati na večih lokacijah, saj lahko spodbudi prenovo propadajočega stanovanjskega fonda na različnih delih mestnega jedra. Stanovanjski del, namenjen prebivalcem mestnega jedra, je umestno ločiti od nastanitve študentov, zato je za ta namen

Shema 2: Vpliv posameznih konceptov revitalizacije na tkivo mestnega jedra Kopra.
Diagram 2: Influence of individual concepts of revitalization on the tissue of the city centre of Koper.

predvideno območje ob jugovzhodnem delu mestnega jedra.

Koncept konzervacije upravičeno uporabljamo pri prenovi degradiranih arhitekturnih spomenikov za namene univerzitetnih vsebin. Upravičene posege lahko financirajo državne in lokalne oblasti, ki morajo biti seznanjene s trenutnim stanjem mesta in potrebami univerze. S pomočjo konzervacije ohranjamo osnove mediteranskega značaja mesta in s tem celotno identiteto. V kombinaciji z razvojem univerzitetnih lokacij je pomembna vzpostavitev glavnega komunikacijskega križa dveh mestnih osi, Čevljarske in Kidričeve ulice. K fizični prepoznavnosti same univerze pripomore prezentacija pomembnih mestnih ambientov za potrebe univerze. V tem oziru so najpomembnejši glavni Titov trg z Brolom, kjer že stoji rektorat Univerze, območje od palače De Belli do Bošadrage, kjer lahko vzpostavimo ponovno komunikacijo mestnega jedra z morjem, in Servitski samostan, ki ga lahko pred propadom reši le uporabnost, povezana z umestitvijo ustreznih vsebin. Nekaterne historične zgradbe v mestnem jedru Kopra so neodtujljiva last države, za druge pa je možen tudi odkup privatnikov. Slednja možnost je še posebej prisotna po vstopu Slovenije v EU. S finančnega stališča je prodaja takih objektov privatnikom sicer ugodnejša od umestitve univerzitetnih vsebin, obratno pa je s stališča ustreznosti prenove in koristnosti za mesto. Če spomeniško zaščiteni objekti preidejo v zasebno last, postanejo javnosti povsem nedostopni, hkrati pa ni mogo-

če ustrezno nadzirati ustreznosti njihove prenove glede na standarde spomeniškega varstva.

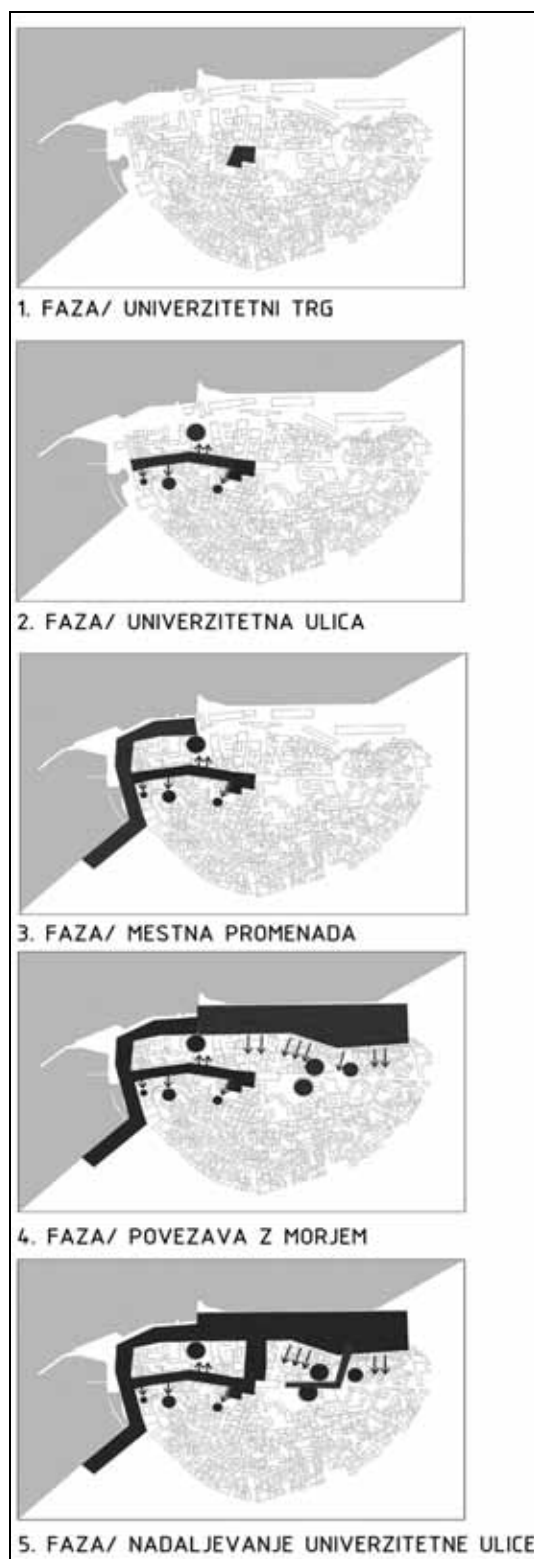
Turistifikacija od vseh konceptov prenove najhitreje doseže največje učinke. V obalnih mestih turistifikacija zvišuje kvaliteto življenja. S seboj prinaša nova delovna mesta in oblikuje nove možnosti povezovanja družbenih vsebin. Pri konceptu turistične prenove mesta pa moramo biti pozorni, da potrebe turistične infrastrukture ne prevladajo nad potrebami mesta in njegovih prebivalcev. Vnašanje tovrstnih vsebin v mesto je koristno le do neke kritične točke. Če je presežena, se mesto spremeni v nefunkcionalno območje, ki je v prvi vrsti namenjeno turistom, medtem ko se lokalni prebivalci območja s pretirano turistično ponudbo izogibajo. Akademski turizem za mesto pomeni pozitiven doprinos, saj ohranja povpraševanje po nastanitvenih kapacitetah in ponudbi mesta na konstantni ravni vse leto, ne samo v poletni sezoni. Na primeru Kopra se nastavki za razvoj turistične ponudbe razvijajo na obalnem delu med tržnico in mestnim kopaljščem.

Sitizacija je zaradi razvoja univerzitetnih vsebin odrinjena na mestno obrobje. Poslovni del se ne povezuje z mestno univerzo, saj se njune vsebine niti po obliki niti po funkciji ne skladajo. Razvoj poslovnega centra ima večje prostorske zahteve, kot jih lahko nudi mestno jedro, zato je zanj potrebno poiskati nova območja zunaj mestnega jedra.

S pomočjo mestne univerze tako poudarimo pozitivne značilnosti razvoja urbanega prostora, negativne

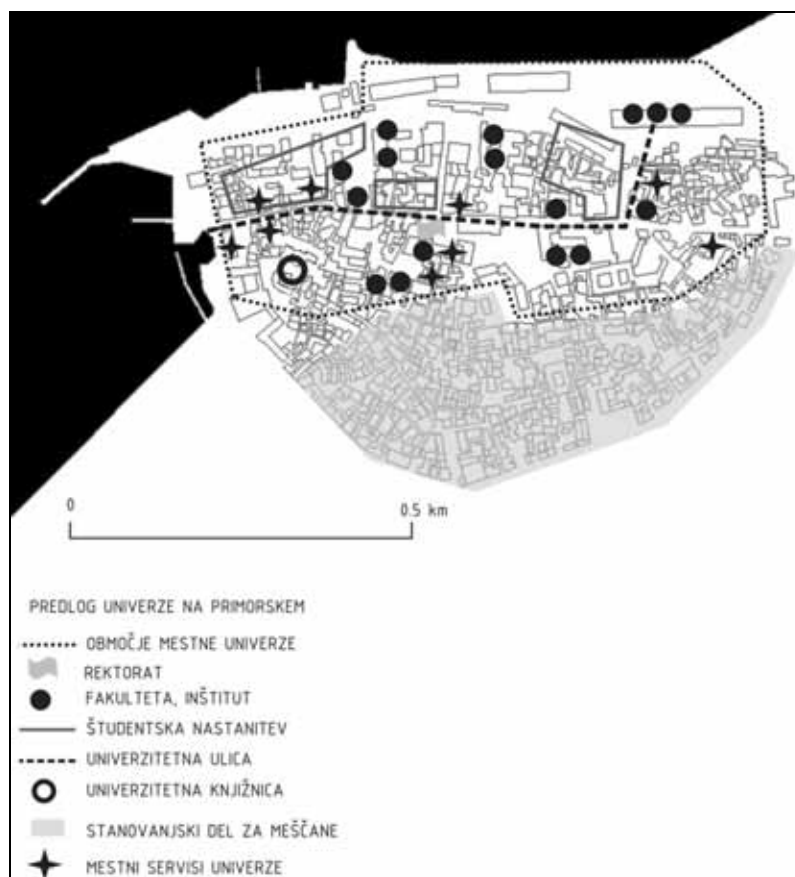
dejavnike pa vsebine univerze omilijo in preusmerjajo. Univerza je pomemben generator razvoja, ki oblikuje tako urbani prostor kot mestne družbene vsebine. Zaradi nenehnega usmerjanja razvoja se v univerzitetnem mestu oblikuje raznolika socialna struktura uporabnikov. Z nenehnim usmerjenim procesom obnove mestnega jedra se učinek intelektualnega in finančnega investiranja vrača v mesto. Dolgoročno pomeni večanje števila študentov večanje kritične mase uporabnikov mestnega jedra, ki je v Kopru trenutno nezavidljivo majhna. Glede umestitve univerze v mestno jedro Kopra je smiselno oblikovati razvojni predlog, ki temelji na umeščanju univerzitetnih vsebin v mestno jedro po fazah. V prvi fazi je potrebno oblikovati glavni univerzitetni trg, ki doprinese k spodbujanju mestnega dogajanja. Titov trg zaradi svoje centralne pozicije v mestu predstavlja idealno lokacijo za ta namen. Z umestitvijo univerzitetnih ustanov v enega izmed najpomembnejših objektov na Titovem trgu – Armerijo in Foresterijo dodatno poudarimo prisotnost univerze v samem mestnem jedru. Umestitev rektorata na glavni trg v mestnem jedru Kopra daje univerzi tudi močan simbolni pomen. Ob trgu se z vzpostavitev rektorata in glavnih predavalnic oblikuje jedro univerze. Druga faza razvoja mestne univerze predvideva vzpostavitev univerzitetne ulice, ki bo povezovala vsebine univerzitetnega trga s servisnimi, študijskimi in obštudijskimi, dejavnostmi ter univerzitetno knjižnico. Ulica se oblikuje od Titovega trga vzdolž obstoječe Kidričeve do njenega izteka proti mandraču. Vzporedno s to fazo se od Semedelske ceste do mestnega kopališča oblikuje mestna promenada, ki se na izteku Kidričeve poveže z glavno univerzitetno ulico. Obalna promenada krepi turistični značaj mesta, hkrati pa ustvarja tudi povezavo s centralnim delom univerzitetnega mesta. Četrta faza zajema umestitev univerzitetnih vsebin na prvi pomol pristanišča. S tem postane nedostopno območje severnega roba mesta prostor za razvoj dodatnih dejavnosti mestnega jedra. V tej fazi se mesto na severni strani ponovno poveže z morjem in pridobi nov razvojni prostorski potencial. Oblikuje se nadaljevanje univerzitetne ulice do območja prvega pomola preko Verdijeve ulice in mimo Bošadrage. S tem se vzpostavi komunikacija vsebin univerze centralnega dela mesta s parterjem prvega pomola pristanišča.

Vsebine mestne univerze se oblikujejo v centralnem delu mesta. Prostor potencialne širitve univerzitetnih vsebin se odpira proti severni strani mesta, na prvi pomol pristanišča. Južni del mestnega jedra ostaja pretežno stanovanjski. Znotraj območja mestne univerze je potrebno omogočiti tudi nastanitev študentov. Poleg najemniških stanovanj moramo predvideti tudi primerno lokacijo za nov študentski dom. Ena izmed možnosti se ponuja na severnem robu mesta v bližini Bošadrage. Pri umeščanju univerzitetnih vsebin v mestno jedro je pomembno, da najprej izkoristimo propadajoče ali vsebinsko izpraznjene objekte v mestnem jedru. Z ustreznim

Shema 3: Shema prostorskega razvoja mestne univerze v Kopru po fazah.

Diagram 3: Diagram of spatial development of the city university in Koper, by phases.

Shema 4: Prostorski razvoj mestne univerze v Kopru.
Diagram 4: Spatial development of the city university in Koper.

investiranjem se dolgoročno pokažejo pozitivni vplivi. Osnovni problem mestnega jedra Kopra je pomanjkanje njegovih uporabnikov, ki predstavljajo glavni dejavnik glede oblikovanja mestnega značaja. S spodbujanjem priseljevanja študentov v mestno jedro oblikujemo zadostno kritično maso ljudi, ki s povpraševanjem spodbujajo razvoj novih vsebin in mestnega dogajanja, kar pripomore k razvoju celotnega mesta.

Z umestitvijo kampusa izven mestnega jedra bi se oblikovalo samooskrbno območje, ki z mestom ne bi imelo močne povezave. Z organizacijo kampusa na mestnem obrobju bi mestu odvzeli razvojni potencial, medtem ko bi lahko mestna univerza ta potencial zelo dobro izkoristila. Učinek investiranja je z modelom mestne univerze večji, ker ista investicija hkrati omogoča vzpostavitev univerze ter fizično in družbeno reurbanizacijo historičnega mesta. Mestna univerza omogoča, da objekte znotraj mesta vsebinsko izkoristimo, hkrati pa ni potrebe po podvajanju vsebin mesta v ločenem kampusu. To je velikega pomena tudi z vidika okoljevarstvenih kriterijev, saj predstavlja kratka slovenska obala območje, ki ga moramo smotrno izkoriščati. Mestna univerza izkorišča in vzdržuje obstoječ stavbni

fond v mestu, izgradnja kampusa pa posega v nova naravna območja slovenske obale in jih dodatno obremenjuje.

Značilen trend preseljevanja trgovske dejavnosti iz centralnega mesta v nakupovalna središča na obrobju dodatno pripomore k opuščanju aktivnosti v mestnem jedru. Z večjim številom uporabnikov, ki bi živeli v centru mesta, bi se verjetno izboljšala ponudba in povečala uporaba vsebin v historičnem mestu. Študentska populacija v mesto prinaša določen finančni vložek ter dolgoročno pripomore tudi h generiranju raznovrstnih dogodkov. Dislociranost bivanja ima negativen vpliv na razvoj in uporabo družbenih vsebin v središču Kopra. Umestitev kampusa na mestno obrobje bi lahko zaradi večje oddaljenosti negativno vplivala na stopnjo obiskanosti in razvoj dogajanja v mestnem jedru. Pri takem razvojnem scenariju je verjetno, da bi objekti v historičnem mestu ostali neizkoriščeni. Prav tako se rezultati raziskave skladajo s hipotezo, da nastanitev študentov v kampusu, oddaljenem od mestnega jedra, negativno vpliva na uporabo vsebin v mestnem jedru. Večja kot je oddaljenost kampusa od centra mesta, manj je medsebojnih vsebinskih povezav med njima.

UNIVERSITY OF PRIMORSKA DEVELOPMENT MODEL – A CITY UNIVERSITY OR A CAMPUS?

Boštjan BUGARIČ

University of Primorska, Science and Research Centre Koper, SI-6000 Koper, Garibaldijeva 1
e-mail: bostjan.bugaric@zrs.upr.si

SUMMARY

Placing university contents into urban areas improves the quality of living and contributes to the offer of urban contents. Along with changes in city regulation and the regulation of urban development, university contents are a key factor determining the social development of a city. The development of the university inside a city can be divided into two concepts – the first has its roots in Europe and the second in America. The distinctive difference between the two concepts is spatial planning: the European one advocates university development in close connection with the city, whereas the American one supports a system of autonomous development that is physically separated from the city.

The characteristic trend of moving commercial activities from central areas to shopping centres in the suburbs additionally contributes to the reduction of activities in city centres. With an increased number of users living in the centre, the offer as well as the use of the contents in the historic centre would likely be increased. The student population brings a certain financial input and a long-term contribution to generating various events. Remoteness from the place of residence greatly influences the development and use of social contents in the city centre of Koper. Residents not living in the city centre tend to use its contents to a lesser degree. Placing the campus into the suburbs would, due to increased remoteness, negatively affect the implementation of events and lead to a reduction in the number of visitors to the city centre. In such a development scenario, the buildings in the historic centre are likely to remain unused. The remoteness of the campus from the city centre weakens their shared topical connections.

Key words: city university, campus, reurbanization, gentrification, university, city centre, city players

VIRI IN LITERATURA

Benevolo, L. (2004): Mesto v zgodovini Evrope. Ljubljana, Založba / *cf.

Bernik, S. (1968): Organizem slovenskih obmorskih mest: Koper, Izola, Piran. Piran, Mladinska knjiga.

Benedetič, A. (1999): Poti do univerze: 1848–1898–1909–1919. Ljubljana, Studia humanitatis.

Bratkovič, A. (2002): Strategija oživljanja starega mestnega jedra (tipkopis). Koper, Odbor za oživljanje starega mestnega jedra, Koper.

Bugarič, B. (2006): Univerza in mesto: univerzitetne vsebine kot generator družbenega dogajanja. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo.

Bugarič, B. (2004a): Procesi v mestnih jedrih: primer umesčanja univerzitetnega programa v historično mestno jedro Kopra. Annales, Series Historia et Sociologia, 14, 2004, 2. Koper, 409–428.

Bugarič, B. (2004 b): Koper – možnosti in potrebe za novo univerzitetno središče. Magistrsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo.

Čerpes, I. (2002): Teze za deregulacijo urbanizma v luči prenove zakonov s področja urejanja prostora. Urbani izziv, 13, 2002, 1. Ljubljana, 56–60.

Čok, L., Plazar, M. (1997): Razvojni projekt Koper 2020: razvojni projekt za področje družbene dejavnosti. Koper, Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper.

Guček, M. (2000): Anonimna arhitektura v prenovi Kopra. Koper, Založba Annales.

Hočevar, M. (2000): Novi urbani trendi: prizorišča v mestih-omrežja med mesti. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.

Hočevar, M. (1998): Analiza revitalizacijske problematike kopskega mestnega jedra; fizični prostor in družbene vsebine. Annales, Series Historia et Sociologia, 8, 1998, 12. Koper, 79–94.

Jahel, R. (1976): Iluzija in resničnost urbanih središč. Cankarjeva založba, Ljubljana.

Jakomin, L. et al. (2002): Elaborat o Univerzi na Primorskem (tipkopis). Koper (s. n.).

Kolenc, R., Ravbar, N. (1974): Asanacijski načrt Koper; predlog za javno razpravo. Koper, Invest biro.

Kos, D. (1995): Sociološki vidiki prenove starih mestnih jeder. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 5, 1995, 6. Koper, 25–28.

Mlinar, Z. (1998): Bivalno okolje in družbeno-prostorske spremembe; Sociološki vidiki prostorske organizacije v mestni občini Koper. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 8, 1998, 12. Koper, 61–78.

Oxford University (2008): [Http://www.travellingsociety.co.uk/oxford-university.jpg](http://www.travellingsociety.co.uk/oxford-university.jpg), 31. 5. 2008.

Ravnikar, E. (1973): Prostorski razvoj Univerze v Ljubljani. Ljubljana, Katedra za urbanizem in javne zgradbe.

TMS (2008): The Minerals, Metals & Materials Society. [Http://www.tms.org/Meetings/Specialty/EMC98/EMC98-University-map.gif](http://www.tms.org/Meetings/Specialty/EMC98/EMC98-University-map.gif), 31. 5. 2008.

Università di Bologna (2008): Residenza di studi superiori. [Http://www.residenza.unibo.it/immagini/bigmappa.gif](http://www.residenza.unibo.it/immagini/bigmappa.gif), 31. 5. 2008.

Università di Urbino (2008): Facoltà di Economia, Collegi Urbino. [Http://www.econ.uniurb.it/imgta/immagini/collegi_urbino.jpg](http://www.econ.uniurb.it/imgta/immagini/collegi_urbino.jpg), 31. 5. 2008.

Università italiane (2008): Tutte le Università italiane e non solo ... Venezia. [Http://www.universitaitaliane.it/images/uni_piante/normal/177016649.jpg](http://www.universitaitaliane.it/images/uni_piante/normal/177016649.jpg), 31. 5. 2008.

Yale (2008): Yale Law School, First Level Plan. [Http://www.law.yale.edu/images/YLSmap.jpg](http://www.law.yale.edu/images/YLSmap.jpg), 31. 5. 2008.

Zupančič Strojjan, T. (1998): Univerza varuje mesto, mesto univerzo povezuje. *Urbani izziv*, 9, 1998, 2. Ljubljana, 75–83.

Zupančič Strojjan, T. (1995): Univerza in mesto: Ubikacijski razvoj univerze v Ljubljani. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo.